

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”  
FACULTATEA DE ISTORIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT**

**PROPAGANDĂ ȘI RĂZBOI.  
MISIUNEA INTELLECTUALILOR ROMÂNI LA PARIS  
(1917-1920)**

**-rezumat-**

**Coordonator științific,  
Prof. univ. dr. Gheorghe CLIVETI**

**Doctorand,  
Alina-Cătălina IBĂNESCU**

**IAȘI  
2017**

## Cuprins

<b>Abrevieri</b> .....	4
<b>Introducere</b> .....	5
<b>Capitolul I Propagandă și război</b> .....	15
I. 1. Rolul propagandei în timpul Primului Război Mondial.....	15
I. 1.1 Propaganda – concept al științelor sociale.....	15
I.1.2 Tipuri de propagandă.....	17
I. 1.3 Primul Război Mondial și competiția ideologică 1914-1916. Intrarea României în război.....	18
I. 1.4 Mijloacele propagandei în timpul Primului Război Mondial în țările Antantei..	23
I.1.4.1 Propaganda britanică de război.....	25
I.1.4.2 Propaganda franceză.....	28
I. 1.4.3 Propaganda Statelor Unite ale Americii.....	29
I. 1.4.4 Propaganda în tabăra Puterilor Centrale.....	31
I. 2. Mijloacele propagandei românești în plan intern.....	32
I.2.1 Presă.....	32
I. 2. 2 Timbre, cărți poștale, manifeste.....	33
I. 2.3 Cuvântări și proclamații ale M. S. Regelui Ferdinand I.....	35
I. 2.4 Cântece.....	37
<b>Capitolul II. Propaganda românească în străinătate. Misiunea intelectualilor români la Paris (1917-1920)</b> .....	50
II.1 „Misiunea universitară” de la Paris - obiective .....	50
II. 2. Personalitățile „misiunii universitare”.....	52
II. 2.1 Orest Tafrali (1876-1937) - militant al propagandei.....	52
II. 2.2 Ion Găvănescu (1859-1949) – fondator al pedagogiei românești .....	54
II. 2.3 Ioan Ursu (1875-1925) – savant patriot al istoriei.....	55
II. 2.4 Ermil A. Pangrati (1864-1931) – apărător al stilului arhitectonic național.....	56
II. 2.5 Charles Drouhet (1879-1940) – deschizător de drumuri.....	56

II. 2.6 Dragomir Hurmuzescu (1865-1954) - partizan al ideilor de dreaptă echitate socială.....	57
II. 2.7 Traian Lalescu (1882-1929) – matematician și militant al idealului național.....	58
II. 2.8 Simion C. Mândrescu (1868-1947) - făuritor al Marelui Act de reîntregire a neamului.....	58
II. 2.9 George Murnu (1868 1957) - om de știință.....	59
II. 2.10 Ion Nistor (1876-1962) - istoric .....	60
II. 3 Acte și acțiuni ale misiunii intelectualilor români la Paris.....	62
II. 3.1 Ziarul <i>La Roumanie</i> .....	62
II. 3.2 Primirea românilor de către Parlamentul Francez.....	64
II. 3.3 Profesori universitari români la Paris – Colonia română din Paris.....	70
II. 3.4 Protestul împotriva tratatului de la București .....	74
II.3.4.1 Tratatul de la Buftea-București – prevederile tratatului.....	74
II.3.4.2 Opinii și comentarii despre pacea de la Buftea-București.....	76
II.3.4.3 Protestul românilor din capitala Franței împotriva tratatului de pace de la București reflectat în ziarul <i>La Roumanie</i> .....	80
II. 3.5 Aniversarea intrării României în război reflectată în ziarul „La Roumanie”.....	82
II. 3.6 Conferințe.....	86
<b>Capitolul III. Consiliul Național al Unității Române.....</b>	<b>90</b>
III. 1 Apariția Consiliului. Comitetului Național al Românilor din Transilvania și Bucuovina.....	90
III. 2 Constituirea Consiliului Național al Unității Române.....	93
III. 2.1 Programul de activitate al Consiliului Național al Unității Române.....	110
III. 2.2 Discursuri/părerii despre înființarea consiliului.....	112
III. 2.3 Recunoașterea Consiliului de către statele aliata.....	120
III. 2.4 Personalitățile consiliului.....	124
III. 2.4.1 Dumitru Drăghinescu (1875-1945).....	124
III. 2.4.2 George G. Mironescu (1874-1949).....	126

1	III. 2.4.3 Ion Cantacuziono (1863-1934).....	126
	III. 2.4.4 Take Ionescu (1858-1922).....	127
	III. 2.4.5 Toma Ionescu (1860-1926).....	130
	III. 2.4.6 Vasile Lucaciu (1852-1922).....	131
	III. 2.4.7 Vasile Stroescu (1845-1926).....	133
	III. 2.4.8 Emil D. Fagure (1873-1948).....	135
	III. 2.4.9 Octavian Goga (1881-1938).....	135
	III. 3 Acte și acțiuni.....	136
	III. 3.1 Aniversarea ziarului <i>La Roumanie</i> .....	136
	III. 3.2 Harta etnografică a României.....	139
	III. 3.3 Propagandă privind problema provinciilor articole și lucrării.....	141
	III. 3.3.1 Dobrogea.....	145
	III. 3.3.2 Transilvania.....	148
	III. 3.3.3 Bucovina-Basarabia.....	157
	III. 3.3.4 Banat.....	161
	<b>Concluzii</b> .....	173
	<b>Bibliografie</b> .....	181
	<b>Anexe</b> .....	193

## Rezumat

Cele două războaie mondiale au marcat profund destinele popoarelor și națiunilor care au constituit părți active. Traiectul și amploarea pe care au avut-o aceste războaie a fost determinată atât de miza pe care a urmărit-o fiecare stat, de planul strategic implementat, de resursele umane și materiale pe care le aveau la dispoziție, cât și de modul în care s-a desfășurat propaganda în fiecare dintre țările participante și de impactul pe care aceasta l-a înscris pe plan internațional.

La aproape un secol de la izbucnirea primului război mondial, experiența și implicațiile sale provoacă încă un interes în rândul cercetătorilor, cu deosebire la popoarele care au trăit evenimentul și i-au suportat consecințele. Primul război mondial eveniment major al secolului al XX-lea a lăsat în urmă o lume marcată de impactul acestei conflagrații. Istorici, literați, psihologi, artiști, sociologi, teologi, filosofi, antropologi, juriști ș.a au căutat pe de o parte să ofere diverse ipostaze ale imaginii războiului, iar pe de altă parte au încercat să găsească explicații pentru fenomene petrecute în timpul războiului. În pofida preocupărilor sistematice și a cantității impresionante de scrieri această problemă nu este nici pe departe epuizată.

După cum am văzut, Primul Război Mondial a mai valorificat și un alt mijloc al statelor implicate în conflict de a-și duce la îndeplinire obiectivele politice și anume propaganda. Așadar, pe lângă efectivele militare și armament, resurse financiare și materiale s-a folosit la scară largă pentru prima dată și propaganda ca pârghie motivantă pentru psihologia maselor care să se implice în lupte, însă propaganda a mai fost folosită și de către micile sau marile puteri ale lumii, în cazul primelor pentru a-și apăra și îndeplini interesele naționale, iar în cazul celei de-a doua categorii pentru a-și menține sau extinde sferile de influență pe plan mondial.

Din punct de vedere istoriografic problema misiunii intelectualilor români la Paris se încadrează în contextul mai larg al războiului. Se observă în mod evident faptul că acest subiect nu poate fi luat individual deoarece, trebuie mai întâi observat contextul intrării României în război, în ce an a intrat, de partea cui s-a situat și care a fost miza intrării României în război. Așadar, pentru politicienii români era limpede că desăvârșirea unității naționale nu era posibilă fără participarea la un război, iar declanșarea primei conflagrații

mondiale, oarecum previzibilă după războaiele balcanice a găsit Bucureștiul nepregătit. Entuziasmul provocat de pacea din august 1913 a fost repede înlocuit de un sentiment de îngrijorare, chiar de teamă, legat de marile probleme privind implicarea țării în marele război.

Izbucnirea Primului Război Mondial a pus în fața României problema unei dificile alegeri: revenirea Transilvaniei la Patria Mamă prin intrarea în tabăra Antantei sau alianța cu Puterile Centrale, pentru reluarea Basarabiei? Clasa politică sa scindat în fața acestei dileme de ordin moral: pe de o parte cei care voiau liberarea teritoriilor românești aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei – Ion I. C. Brătianu, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, Nicolae Iorga și alții – și, de cealaltă parte, cei care avertizau asupra amenințării pentru România reprezentate de o Rusie victorioasă în război – P. P. Carp și Constantin Stere etc.

În cei doi ani de neutralitate, viața politică a fost dominată de problematica războiului: cum trebuia interpretată și aplicată neutralitatea, alegerea taberei, momentul intrării în luptă ș.a. Așadar, România, după doi ani de neutralitate, a intrat în război de partea puterilor Antantei. A semnat în prealabil la data de 4/17 august 1916 tratatul politic și convenția militară. România se angaja până cel târziu 15/28 august 1916 să declare război și să atace Austro-Ungaria. Se obliga să rupă toate relațiile economice, politice, diplomatice, militare sau de altă natură cu Puterile Centrale și să se integreze în sistemul politic, economic, militar și diplomatic al Antantei și să nu încheie pace separată cu Tipla Alianță. Pe de altă parte, Puterile Triplei Înțelegeri se angajau să „garanteze integritatea teritorială a frontierelor sale actuale și recunoșteau dreptul de a uni Transilvania și Banatul cu România”. La 14/27 august 1916 România declară război Monarhiei Dualiste iar, o zi mai târziu trupele române au trecut Carpații pentru a elibera frații din Transilvania

În extenso, lucrarea *Propagandă și război. Misiunea intelectualilor români la Paris (1917-1920)* a avut drept obiective: pe de o parte, surprinderea fenomenului propagandistic la nivel internațional și național; determinarea instrumentelor, mijloacelor propagandistice utilizate în Primul Război Mondial; identificarea tehnicilor de propagandă; nuanțarea tipurilor de propagandă, iar pe de altă parte am dorit să prezentăm meritele intelectualilor români care în vara anului 1917 au fost trimiși în capitala Franței. Mai mult, dorim să arătăm activitatea interpretată de către aceștia pentru desăvârșirea unității naționale.

În condițiile situației dramatice din anii 1917-1918, guvernul de la Iași a continuat acțiunile diplomatice pentru susținerea cauzei românești. În mai multe capitale aliate au fost

trimise delegații formate din politicieni, oameni de cultură, personalități din teritoriile ocupate de Austro-Ungaria. Un rol important în propaganda pentru întregirea României au avut universitarii români care au propus în ședința din iulie 1917, premierului I. I. C. Brătianu trimiterea unei misiuni universitare în Franța, care să susțină mai ferm interesele românilor. Așa cum profesorii universitari sârbi își conduceau pe a lor propagandă la Londra, la Paris și la Geneva, așa cum universitarii unguri lucrau în Elveția pentru triumful cauzei ungurești, imitați de profesorii universitari bulgari și România trebuia să ia inițiativa organizării unei misiuni, care avea drept țel reprezentarea valorilor și dorințelor naționale și realizarea propagandei în țările aliate.

În acest context, la propunerea vicepreședintelui Asociației Profesorilor Universității din București, profesorul Simion C. Mănderescu, a creat la Paris, capitala Franței așa numita „misiune universitară”. Misiunea destinată să susțină propaganda în străinătate era formată din personalități de prestigiu a lumii universitare românești: Orest Tafrali, I. Găvănescu și I. Ursu de la Universitatea din Iași; Em. Pangrati, Charles Drouhet, Dr. Hurmuzescu, Traian Lalescu, Simion C. Măndrescu, George Murnu de la Universitatea din București și Ion Nistor de la Universitatea din Cernăuți.

Astfel, profesorii propuneau crearea unui organ de presă, a unei reviste scrise în franceză și engleză, care să combată ideile iredentiste maghiare și bulgărești. Aceștia cereau guvernului doar ca, reprezentanții diplomați permanenți de la Paris să plătească cheltuielile de tipar ale revistei, care după părerea lui I. I. C. Brătianu trebuia să apară de două ori pe lună, în vreo douăzeci de mii de exemplare, câte zece mii pentru fiecare ediție, franceză și engleză și ca plata salariilor să se facă regulat în fiecare lună.

Astfel, a luat ființă la Paris, la data de 17 ianuarie 1918 ziarul *La Roumanie*, sub conducerea lui Paul Brătășanu – senator; C. Banu – deputat; Constantin Mille – deputat; Emil Fagure fost prim-redactor al ziarelor *Adevărul* și *Dimineață*. Ziarul a ajuns „centrul de propagandă activă pentru cauza românească, focarul de radiere a ideilor și sentimentelor românilor din Regat și din țările subjuate”. Fiind totodată, „organul de propagandă prin excelență a românismului, tribună de pe care să se facă cunoscute dreptele revenicări naționale și politice ale românilor de pretutindeni”.

Profesorii universitari care au ajuns în capitala Franței s-au grupat în jurul ziarului *La Roumanie*, unde au colaborat cu comitetul de redacție și au luptat pentru cauza noastră

națională. Totodată, articolele publicate de către aceștia vor rămâne ca document de credință și polemică ținzând astfel să dovedească temeinicia cauzei noastre. În perioada critică din istoria neamului românesc și anume tratatele păcii și pacea de la București a protestat toată suflarea românească din Paris, iar prin intermediul ziarului *La Roumanie* care era reprodus de toate ziarele parisiene au putut face cunoscute revendicările noastre.

Dintre acțiunile întreprinse de intelectualii români la Paris amintim: fondarea ziarului *La Roumanie*. Acest jurnal s-a constituit în organul de propagandă românească în străinătate, care a jucat un rol important în realizarea propagandei, înlesnind mult desăvârșirea Unirii. Iar colaboratorii acestui ziar au avut meritul de a opri tendințele nefavorabile și de a-i atrage pe aliați de partea României.

O altă acțiune realizată de către intelectualii români în capitala Franței protestul intelectualii români din capitala Franței împotriva tratatului de la București. Personalitățile grupate în jurul ziarului *La Roumanie* la auzirea știrii că România va încheia armistițiu cu Rusia au întreprins o amplă acțiune, trimițând în țară două telegrame. Prima telegramă trimisă la adresa Majestății Sale Regelui, iar prin aceasta își exprimau profunda durere față de tratativele de pace anunțate. Iar cea de-a doua telegramă trimisă se adresa Președintelui Consiliului de Miniștri, generalului Averescu.

În ziua în care România a depus armele, nu mai exista guvern român, existând doar „guvern factual la Iași, care putea rezolva problemele curente, dar care nu reprezenta nici voința românilor din Regat, nici pe cea a românilor din Austro-Ungaria”. În această situație, românismul are nevoie de un organ care să poată să răspundă necesităților urgente ale orei actuale. Astfel s-au pus bazele *Consiliului Național al Unității Române*. Printre necesități amintim: „organizarea propagandei, organizarea corpurilor voluntare românești din Austro-Ungaria, și chiar cea a Regatului României, care se află în străinătate, în Italia, în Franța, în America, Siberia; edificarea opiniei publice mondiale cu privire la veritabila conștiință românească”.

După încheierea războiului, propaganda românească s-a axat pe obținerea din partea învingătorilor, și anume a marilor puteri ale Antantei a acordului de a fi realizată România Mare, mai ales că printre urmările primei conflagrații mondiale s-a numărat și destrămarea a patru imperii care au dominat Europa în timpul secolului al XIX-lea: Imperiul German, Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Țarist și Imperiul Otoman. Acest acord a fost obținut în cele



din urmă cu ocazia Conferinței de Pace de la Paris, și astfel România Mare a devenit dintr-un ideal o realitate.

Lucrarea de față este structurată în trei capitole, precedate de o introducere care are scopul de a lămuri aspecte cum sunt stadiul actual al cercetării, izvoarele istoriografice și resursele bibliografice pe care le-am utilizat în conceperea și realizarea acesteia, contribuțiile personale, precum și motivația alegerii temei.

Cel dintâi capitol al lucrării este intitulat „*Propagandă și război*”, și cuprinde două subcapitole, din care primul numit „*Rolul propagandei în timpul Primului Război Mondial*”, în cuprinsul căruia am tratat probleme precum: rolul propagandei în timpul primei conflagrații mondiale, motiv pentru care am operat apoi o definiție a fenomenului propagandistic, din perspectiva științelor socio-umane, apoi am expus o clasificare a tipurilor de propagandă cunoscute în literatura de specialitate, am relevat apoi ideologiile promovate de către statele care au constituit cele două mari alianțe combatante din timpul Primului Război Mondial, precum și expunerea circumstanțelor în care s-a decis, în cele din urmă, intrarea României în război. Am continuat primul capitol prin a releva care au fost mijloacele propagandei din timpul Primului Război Mondial pentru care au optat marile puteri ale lumii care făceau parte din alianța numită Antantă și care au condus la o mobilizare fără precedent pe plan internațional și apoi pe cele la care au recurs statele care făceau parte din alianța numită Puterile Centrale.

Cel de-al doilea subcapitol al primului capitol conține o analiză a modalităților de a face propagandă la care a apelat România cu ocazia aceluiași conflict mondial pe plan intern. Astfel, paragrafele constitutive ale acestei părți ale lucrării sunt intitulate sugestiv: „*presă*”, „*timbre, cărți poștale, manifeste*”, „*cuvântări și proclamații ale M. S. Regelui Ferdinand I*” și „*cântece*”.

Cel de-al doilea capitol al prezentei lucrări este intitulat „*Propaganda românească în străinătate. Misiunea intelectualilor români la Paris (1917-1920)*”. Având în vedere că delegații care făceau parte din misiunea respectivă au avut ca obiectiv să facă lobby în capitala franceză, în scopul apărării intereselor românilor în general într-o primă etapă, pentru ca apoi, în etapa următoare în scopul obținerii sprijinului din partea marilor puteri care făceau parte din Antantă în vederea realizării idealului național-unirea tuturor principatelor într-o așa-zisă România Mare. Astfel, acest capitol tratează și probleme legate de constituirea,

componenta și activitatea, „misiunea universitară” trimisă în vara anului 1917 la Paris pentru a susține interesele țării noastre acolo. Capitolul respectiv continuă prin prezentarea succintă a personalităților care au făcut parte din misiunea în discuție, precum și a actelor și acțiunilor misiunii respective.

Cel de-al treilea capitol al prezentei lucrări se numește „Consiliul Național al Unității Române” și este consacrat analizei organizației respective. Astfel, primul subcapitol prezentăm circumstanțele în care a apărut acest organism, pentru ca următorul să se refere la aspecte legate de constituirea acestuia, recunoașterea acestuia pe plan internațional de către țările aliate, precum și la personalitățile care făceau parte din acesta. Și în mod similar cu capitolul precedent, actele și acțiunile Consiliului Național al Unității Române le-am prezentat în cadrul unui subcapitol, al treilea, divizat în paragrafe având titluri sintetice și sugestive astfel: Aniversarea ziarului „*La Roumanie*”, Harta etnografică a României, Propagandă privind problema provinciilor articole și lucrării: Dobrogea, Transilvania, Bucovina-Basarabia, Banat.

De asemenea, tot în capitolul al III-lea am urmărit actele și acțiunile întreprinse de intelectualii români cu ajutorul Consiliului Național al Unității Române, mai exact ne-am axat pe propagandă privind problema provinciilor: Dobrogea; Transilvania; Bucovina-Basarabia; Banat. Desigur, nu au fost neglijate broșurile apărute la Paris pentru fiecare provincie în parte precum: *La Question Roumaine*, vol. I, II; *Les questions roumaines du temps présent*; *Apreçus sur la question roumaine*; *La Dobrouja esquisse historique, géographique, ethnographique et statistique*; *La Roumanie Transdanubienne (La Dobrouja) esquisse géographique, historique ethnographique et économique*; *La Transylvanie esquisse historique, géographique, ethnographique et statistique*; *Les Roumains (Transylvanie, Bucovine, Banat)*; *Le Problème ethnographique du Banat*, *Le Problème du Banat*; *Les Légions Roumaines de Transylvanie*. *L'irredentisme roumain*; *La Question du Banat*.

## **Bibliografie**

### **A. Izvoare**

#### **1. Izvoare inedite**

##### **a. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe:**

###### **Fonduri de documente provenind de la Instituții ale Statului:**

Fond *71/1914 E.1*, vol. 39-49, 89, 124, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 140.

Fond *71/1914 E.2. Partea I, Conferința Păcii 1919-1920*, vol. 37, vol. 42 dos. 57, vol. 79 dos. 100, vol. 151-153; vol. 184 dos. 225; vol. 197- 204 dos. 245-252.

Idem, *E.2 Partea II, 1914-1922* vol. 3, 12, 26, 28, 29, 31, 35, vol. 42 dos. 58, vol. 79 dos. 99, vol. 178 dos. 220, vol. 179 dos. 221, vol. 180 dos. 222, vol. 181 dos. 22, 23, vol. 184 dos. 225, vol. 191 dos. 239, vol. 192 dos. 240, vol. 251 dos. 299.

Fond *Europa 1918-1929, România* vol. 31; dos. 230.

Fond *Paris (1858-1944)*, vol. I: dos. 36-44, 56, 60-61; vol. II: dos. 141; 142; 269; 370; 371; 372; 373; 374; vol. III: dos. 550, 606, 621, 631, 632, 669, 673; vol. IV: 692, 705-706, 722, 757, 798-799, vol. V: 815-816.

Fond *România (1920-1944)*, vol. I: dos. 182, vol. II: 342, 372, 416, 471, 191-195.

##### **b. Arhivele Naționale ale României:**

###### **Fonduri de documente provenind de la Instituții ale Statului:**

Fond *Consiliu Diregent 1916-1922*.

Fond *Consiliu de Miniștri*, dos. 1/ 1881-1944.

Idem, dos. 4-6/1917.

Idem, dos. 8/1917; 10/1917.

Idem, dos. 3-5/ 1918; 7/1918; 17/1918.

Idem, dos. 3/1919.

Idem, dos. 2/1920.

Fond *Casa Regală - Ferdinand*, dos. 11/1918; dos. 18/1918, 702/1918.

Fond *Microfilme Franța, Paris*, rola 23; 81; 87; 89; 140; 162; 169; 170; 174; 175; 189; 192; 193; 194; 195.

**Fonduri personale:**

Fond *Dimitru Drăghinescu*, dos. 2, 3, 4.

Fond *general Dimitru Iliescu*, dos. 34/1918-1919, dos. 58/1914-1919;

Fond *Jean Th. Florescu*, dosar 6/1918.

Fond *Octavian Goga*, dos. 58-64/1917, dos. 144.

Fond *Nicolae Titulescu*, dos/ 18-19.

Fond *Take Ionescu* 1900-1928.

Fond *Vasile Stoica*, dos. 22/1918.

**c. Biblioteca Academiei Române/Manuscrite:**

*Manuscrite*, A – 1569.

Idem, A-1687.

Fond *Ioan Ursu* A- 41/I-IV.

**d. Biblioteca Națională a României Secția Manuscrite,****Fond Brăteanu:**

Cotă III/1 dos. 4, IX/1 dos. 64, XV/15 dos. 327, LXII/6 dos. 714.

**Fond Saint Georges:**

*Arhiva V. Antonescu*, pachet XC/4 dos. 841; pachet CLXXIV, dosar 7.

*Arhiva E. Pangrati*, pachet XXII/9 dos. 225; pachet XXIII/5 dos. 230; pachet XXIV/8 dos. 238; pachet XXV/4-5 dos. 242-243; pachet XXXII/10 dos. 308; pachet LXXXIX/7 dos. 663; pachet LXXIV/7-8 dos. 708-709; pachet LXXXV/4, dos. 809; pachet XCVII, dosar 2; pachet LXXXIX/5 dos. 836; pachet XCI/1 dos. 846; pachet XCIV/5-6 dos. 877-878; pachet XCI/7 dos. 852; pachet LXII/17 dos. 607; pachet XCIV/6 dos. 878; pachet CVIII/6 dos. 1007; pachet CXXVII/3 dos. 1179; pachet CXXXV/2 dos. 1223; pachet CCXI/8 dos. 1919.

*Arhiva Hurnuzescu*, pachet XLII/9 dos. 414; pachet LIV/3 dos. 532; pachet CCX/4 dos. 1911; pachet CCXIII/1 dos. 1934; pachet CCXVII/7 dos. 1966.

*Arhiva prof. univ. Simion Mândrescu*, pachet V/1-V/15 dos. 63-77; pachet LXXIV/6 dos. 707; pachet LXXXII/6 dos. 776; pachet LXXXV/3 dos. 808 ; pachet

LXXXVIII/1 dos. 825 ; pachet XCII/2 dos. 854 ; pachet XCIV/9 dos. 880 ; pachet XCIV/9 dos. 881; pachet XCIV/12 dos. 883.

*Arhiva Take Ionescu*, pachet I/4 dos. 3, 4; pachet VIII/7 dos. 96, pachet XCVIII/8, dos. 9; pachet CXXV/4 dos. 1156.

*Diverese*, pachet XXIII/3 dos. 228; pachet XXIII/3 dos. 293; pachet LII/8 dos. 513.

#### **e. Direcția Județeană a municipiului București:**

Fond *Facultatea de Litere și Filosofie* (1865-1951) dos. 152; 154; 162; 170; 172.

Fond *Rectorat (1864-1949)* dos. 204; 206; 222; 224; 238.

#### **f. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale din Iași:**

Fond *Universitatea „Al. I. Cuza” - Facultatea de Litere*, dos. 96/1913, dos. 136/1916, dos. 1/1918, 143/1918, 146/1919.

Idem, *Rectorat* dos. 903/1919, 928/1920, dos. 941/1920.

## **2. Izvoare editate**

### **2.a. Colecții și volume de documente. Antologii de texte:**

*Actes et Documents. La Question Roumaine*, Imprimeria Paul Dupont, Paris, 1918.

Botoran, Constantin, Olimpiu Matichescu, *Documente străine despre lupta poporului român pentru înfăptuirea statului național unitar*, Cluj-Napoca, 1980.

Deaconu, Luchian, *Franța și România unite în comunitatea de sacrificiu în anii 1916-1918: documente externe din arhivele Consiliului Național al Unității Române de la Paris, redacția ziarului „La Roumanie”, coloniei române din Paris*, vol. I și II , Editură Sitech, Craiova, 2009.

*Agrigoroaie, I; Gh. Buzatu ; V. Cristian, Românii în istorie universală, vol. I, Universitatea „Al. I Cuza”, Iași, 1986.*

*România în primul război mondial 1916-1919, documente*, vol. I, Imprimeria națională, București, 1934.

*1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Documente externe - august 1918-iunie 1919*, vol II, III, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1983.

## **2.b. Jurnale, memorii, amintiri, corespondență, discursuri**

Argetoianu, Constantin, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea de ieri*, vol. III, 1916-1917, Editura Albatros, București, 1992.

Idem, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. V/5 (1918), Editura Humanitas, București, 1994.

Idem, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea de ieri*, vol. IV, 1917-1918, Editura Albatros, București, 1993.

Averescu, Alexandru, *Notițe zilnice din război. Războiul Nostru 1916-1918*, vol. II, Editura Militară, București, 1922.

Căpățînă, Aureliu, *Zile de război. Note de campanie din războiul de reîntregire*, Editura Prietenii Cărții, București, 1998.

Comnen, N. P., *Războiul românilor 1916-1917. Însemnări și documente din prima conflagrație mondială*, Editura Moldova, Iași, 1996.

Costăchescu, Nicolae, *Jurnal de front (1916-1917)*, Editura Ștef, Iași, 2009.

Duca, I. G., *Memorii. Războiul 1916-1917*, vol. III, Editura Expres, București, 1992.

Idem, *Memorii, Războiul partea a II-a (1917-1919)*, vol. IV, București, 1994.

Dumitrescu, Polihron, *Ascultând chemarea (amintiri din primul război mondial)*, Editura Militară, București, 1968.

Ionescu, Take, *Pentru România Mare. Discursuri din războiu: 1915-1917*, Editura Lumea Nouă, București, 1919.

Marghiloman, Alexandru, *Note Politice. România și primul război mondial (1914-1919)*, vol. II, Editura Machiavelli, București, 1994.

Idem, *Note politice*, vol III, ediție de Stelian Neagoe, Editura Scripta, București, 1995.

Procopie, Grigore, *Parlament în pribegie 1916-1918. Amintiri, note și impresii*, Tipografia Viitorul Vâlclii, Râmnicul Vâlcea, 1920.

## **2.c. Presă**

### **2.c.1 Ziare**

„Acțiunea Română” Iași (1917- 1919).

„Epoca” (1915-1918).

„Evenimentul” Iași (1917-1919).  
„La Roumanie” Paris (1918-1919).  
„La Transylvanie” Paris (1918-1919)  
„Lupta” Piatra-Neamț (1917-1919).  
„Mișcarea” Iași (1917-1919).  
„Neamul Românesc” Iași (1917-1919).  
„Pământul Românesc (1944)  
„România” Iași (1917-1918).  
„Universul” București (1917-1919).  
„Viitorul” București (1917-1919).

### **2.c.2 Reviste**

„Acta Mvsei Napocensis” (1978).  
„Academia” (1992).  
„Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza. Secțiunea Istorie”, (1980).  
„Annales Universitaris Apulensis. Seria Historical” (2010).  
„Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie” (1976).  
„Revista Buridava – studii și materiale” (2010)  
„Convorbiri literare” (1944).  
„Forum” (1988).  
„Restitutio Historiographica” (1993).  
„Revista de Istorie Militară”, (1922).  
„Revista Istorică” (1991).  
„Memoriile Secției de Științe Istorice” (1987).  
„Noema” (2009).  
„Pământul Românesc” (1944).

### **B. Instrumente de lucru. Enciclopedii și compendii.**

Bedecean, Mihaela, Birtz, Mircea, Culic, Monica-Gabriela, *Bibliografia istorică a României*, vol. XII, 2007-2008, Editura Academiei Române, București 2009, Cluj-Napoca, 2010; Edroiu, Nicolae (coord.), vol. XIII, 2009-2010, Editura Academiei Române, 2011.

Cosma, Ana, *Scritori români mureșeni – dicționar bibliografic*, Editura Biblioteca Județeană Mureș, Târgu – Mureș, 2000.

### C. Studii

Beu, Liliana, *Activitatea diplomatică a sociologului Dumitru Drăghinescu*, în „Revista Buridava – studii și materiale”, VIII, Râmnicul Vâlcea, 2010.

Borcan, Ion, *Le Conseil National de l'Unité des roumains*, în „Revue Roumaine d' Histoire”, nr. 6, tom VII, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968.

Botez, Elvira *Universitari români în primul război mondial*, în Revista Noema, vol. VIII, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009.

Boruga, E., *Contribuția lui Traian Vuia la lupta pentru unitatea națională, oglindită în articolele publicate în revista „La Transylvanie” (1918-1919)*, în „Acta Mvsei Napocensis”, nr. 15, Cluj-Napoca, 1978.

Bujoreanu, Șt., *Despre activitatea lui Orest Tafrali*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie”, Editura Academiei Socialiste România, tom 13/1976, Iași.

Ceașu, Mihai-Ștefan, *Ion Nistor, luptător pentru unirea Bucovinei cu România*, în „Restitutio Historiographica”, nr. 1, *Ion Nistor (1876-1962)* volum îngrijit de Al. Zub, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași 1993.

Drăghinescu, Dumitru, *Un episod din lupta noastră națională din războiul trecut*, în „Pământul Românesc”, an II, nr. 17, 1944.

Glodariu, Eugenia, *Opinia public internațională și aspirațiile românilo reflectate în ziarul „La Roumanie” (1918)*, în ACTA MVSEI NAPOCENSIS, nr. 26-30, II, Istorie, Cluj-Napoca 1994.

Golimas, A. H., *Despre activitatea lui Orest Tafrali*, în „Revista Muzeelor”, nr. 3, București 1966.

Greco, V., *Cronică. Orest Tafrali(1876-1937)*, în „Codrul Cosminului”, nr. 10, Cernăuți, 1940.

Narly, C., *Profesorul Ion Găvănescu*, în „Convorbiri literare”, nr. 4, Editura Tipografia Societății Junimea, Iași, 1944.



Radu, Rodica, *Profesorul Orest Tafrali – personalitate a vieții spirituale ieșene*, în „Cercetări Istorice”, XII-XIII, 1981-1982, Iași.

Stan, Constantin I., *Activitatea misiunii universitarilor români în Franța și Italia în sprijinul înfăptuirii Marii Uniri (1917-1918)*, în Revista Forum, nr. 10, Editura Redacția Publicațiilor pentru Străinătate, 1988.

Idem, *Contribuții ale românilor aflați peste hotare la înfăptuirea idealului național, în toamna anului 1918*, în „ACTA MVSEI POROLISSENSIS”, nr. XII, Zalău, 1988;

Idem, *Contribuții aduse de voluntarii români transilvăneni și bucovineni la realizarea unității naționale românești (1916-1918)*, în „ACTA MVSEI POROLISSENSIS”, nr. XII, Zalău, 1987;

Idem, *Contribuții ale studenților români la marea unire (1916-1918)*, în „Anuarul de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol”, XXV/2, Universitatea Al. I. Cuza, Iași, 1988.

Țurlea, Petre, *Nicolae Iorga – luptător pentru Unitate națională*, în „Revista Istorică”, tom II, nr. 5, Editura Academiei Române, București, 1991.

#### **D. Lucrări generale**

Agrigoroaie, Ion, (coord); Ivănescu Sorin D; Ivănescu Dumitru; Văcaru Silviu, *Stări de spirit și mentalități în timpul marelui război. Corpurile de voluntari din Rusia*, Editura Junimea, Iași, 2005.

Idem, *Iașii în anii 1916-1918. Opinia publică și starea de spirit în timpul războiului 1916-1917*, Editura Anteros, Iași, 1998.

Idem, (coord); Gheorghe Buzatu; Vasile Cristian; *Românii în Istoria Universală*, vol. I, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 1986.

Banciu, Jean, Zorin Zamfir, *Primul Război Mondial*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.

Berndon, Vyvyen, *Primul război mondial 1914-1918*, traducere de Daniela Mișcov, Editura ALL, București, 2003.

Bibescu, Martha, *Un sacrificiu regal Ferdinand al României*, traducere de Maria Brăiescu, Editura Compania, București, 2003.

Brăteanu I. Vintilă, *Pentru Conștiința Națională*, Editura Flacăra, f.a.

Bulei, Ion, *Arcul Așteptării 1914, 1915, 1916*, Editura Eminescu, București, 1981.

- Constantinescu, Șerban, *România în războiul pentru întregirea neamului (1916-1918). Marea Unire repere cronologice și comentarii*, București, 1998.
- Compagnon, Béatrice, Anna Thévenin, *O cronologie a secolului XX. Principalele tendințe și datele cele mai importante*, traducere de Radu și Rodica Maria Valter, Editura All, București, 2000.
- Cupșa, Ion, *Mărăști, Mărășești, Oituz*, Editura Militară, București, 1967.
- Deac, Augustin, *Caracterul participării României la primul război mondial*, Editura Politică, București, 1973.
- Găvănescu, Constantin, *Războiul nostru pentru întregirea neamului 1916-1918*, Editura Coresi, București, 1993.
- Hitchins, Keith, *România 1866-1947*, ediția a III-a, traducere George G. Potra și Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 2003.
- Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, II și III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- Kissinger, Henry, *Diplomația*, traducere de Mircea Ștefănescu și Radu Paraschivescu, Editura All, București, 2002.
- Nistor, Ion I., *Istoria Românilor*, vol. II, Ediție îngrijită de Florin Rotaru, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2003.
- Idem, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991.
- Idem, *Politica de unitate națională. Discurs la mesajul tronului rostit de I. Nistor*, Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1923.
- Oprea, Ion M., *România în Primul Război Mondial*, Editura Militară, București, 1979.
- Idem, *Nicolae Titulescu*, Editura Științifică, București, 1966.
- Panaiteșcu, Scarlat, *Rolul României în războiul mondial*, Imprimeria „Independența”, București, 1919.
- Pascu, Ștefan, C. GH. Marinescu, *Răsunetul internațional al luptei românilor pentru unitatea națională*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
- Pascu, Ștefan, C. Gh. Marinescu, *L'opinion publique internationale et le probleme de l'unité nationale et politique des roumains*, Editura Academiei Republicii, Socialiste România, București, 1988.

Platon, Gheorghe, (coord) Ion Agrigoroaie; Ion Bulei; Vasile Cristian; Gheorghe Iacob; Mihai Iacobescu; Anastasie Iordache; Liviu Maior; Sorin Mereșanu; Maria Platon; Gheorghe Zbucnea, *Istoria Românilor, De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, vol. VII, Tom 2, Editura Enciclopedică, București, 2003.

Răcilă, Emil, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea Patriei în Primul Război Mondial. Situația administrativă, economică, politică și socială a teritoriului românesc vremelnic ocupat 1916-1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

Vase, Vasile, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916), pagini de istorie diplomatică*, Editura Dacia Cluj-Napoca, 1975.

Vulcănescu, Mircea, *Războiul pentru întregirea neamului*, Editura Saeculum & Vestala, 1999.

#### **E. Lucrări speciale**

*Chestiunea frontierei Banatului. Discurs Ion Th. Florescu din ședința de la 26 decembrie 1923*, Imprimeria statului, București, 1924.

*Omagiu profesorului George G. Mironescu la împlinirea a 30 de carieră profesională*, fără editură, București, 1938.

Albani, Tiron, *Leul de la Șiliști: de ce s-a prăbușit monarhia austro-ungară*, Editura Cercul Ziariștilor, Oradea, 1937.

Anton, Moraru, Ion Negrei, *Anul 1918. Ora astrală a neamului românesc*, Editura Civitas, Chișinău, 1998.

Bejan, Vlad, *Vasile Stroescu*, Colecția Ginta Latină, Iași, 1998.

Brătășanu, P., Paul, *Banatul Propaganda națională de la Paris. Cuvântare rostită în ședințele Adunării deputaților din 15 și 17 decembrie 1923*, Imprimeria Statului, București, 1924.

Dascălu, Nicolae, *Propaganda externă a României Mari (1918-1940)*, Editura Alternative, Iași, 1998.

Diamandy, G., *România și conflictul european*, Tipografie profesională Dim. C. Ionescu, București, 1914.

Domenach, Jean-Marie, *Propaganda politică*, traducere de Dana Lungu și Dan Lungu, Editura Institutul European, Iași, 2004.

- Drăgan, Ion, *Opinia publică, comunicarea de masă și propaganda în societatea contemporană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- Drăghinesco, D., *La Transylvanie esquisse historique, géographique, ethnographique et statistique*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1918.
- Idem, *Les Roumains (Transylvanie, Bucovine, Banat)*, Éditions Bossard, Paris, 1918.
- Duță, Victor, *Război parapsihologic tehnici de manipulare*, Editura Victor, București, 1997.
- Ellul, Jacques, *Propagandes*, Editions Economica, Paris, 1990.
- Făgărășanu, I., *Viața și opera lui Toma Ionescu*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1962.
- Ghica, A., Consantin, *Dragomir Hurmuzescu, savanți de pretutindeni*, Editura Științifică, București, 1967.
- Grecu, Vasile, *Omagiul lui Ion I. Nistor (1912-1937)*, Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1937.
- Hentea, Călin, *150 de ani de război mediatic, armata și presa în timp de război*, Editura Nemira, București, 2000.
- Idem, *Propagandă fără frontiere*, Editura Nemira, București, 2002.
- Idem, *Noile haine ale propagandei*, Editura Patalela 45, Pitești, 2008.
- Idem, *Enciclopedia propagandei românești 1848-2009*, Editura Adevărul Holding, București, 2012.
- Hurezeanu, Damian; Gheorghe Zbârnă *Partide și curente politice 1821-1918. Programe și orientări documentare*, Editura Eficient, București, 2000.
- Iacos, Ion, *Dr. Vasile Lucaciu luptător activ pentru unirea românilor: texte alese*, Editura Dacia, București, 1988.
- Iancovici, D., *Take Ionescu*, Editura de Vest Timișoara, Timișoara, 2004.
- Idem, D., *La paix de Bucarest (7 mai 1918)*, Editura Payot, Paris, 1918.
- Ilicev, Ivan, *Are dreptatea sau nu, e patria mea! Propaganda în politica externă a țărilor balcanice (1821-1923)*, Editura Curtea Veche, București, 2002.
- Ionescu, Thomas, *La Question Roumaine*, vol. I, II, Editura Payot, Paris, 1919.
- Jonescu, T; D. Hurmuzescu; V. Dimitriu; E. Pangrati; C-M. Sipsom; J. Găvănescu; J. Ursu, *Les questions roumaines du temps présent*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1921.

Lalescu, Traian, *Le Problème ethnographique du Banat*, Imprimerie Paul Dupont, Paris., 1919.

Lebrun, Francis, *La Dobrouja esquisse historique, géographique, ethnographique et statistique*, Libraire Félix Alcan, Paris, 1918.

Matei, I., *Traian Lalescu*, Editura Cercului Bănăţenilor, Bucureşti, 1944.

Milca, Mihai, *Propaganda politică*, Editura Politica, Bucureşti, 1981.

Mironescu, George G., *Apreçus sur la question roumaine*, Editura Ernest Laroux, Paris, 1919.

Idem, *Le Problème du Banat*, Paris, 1919.

Munteanu, Vasile, ***Charles Drouhet*, Editura Bucovina, Bucureşti, 1940.**

Popescu, Alexandru, *Academia secretelor: intelectualii și spionajul : o istorie universală*, Editura Meronia, Bucureşti, 2006.

Raquin, Bernard, *Manipulările din epoca modernă*, traducere de Daniela Cristina Vintilă, Editura PRO și Tipografie, Bucureşti, 2007.

Seișanu, Romuls, *Take Ionescu*, Editura ziarului Universul, Bucureşti, 1930.

Idem, *Take Ionescu*, Editura ziarului Universul, Bucureşti, 1930.

Sever, Bocu, *Les Légions Roumaines de Transylvanie. L' irrédentisme roumain*, Imprimeria Paul Dupont, Paris, 1918.

Idem, *La Question du Banat*, Imprimeria Larure, Paris, 1919.

Stan, Constantin I., *Minunata tăcere a unui boier basarabean Vasile Stroescu (1845-1926)*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 1999.

Tafrali, Orest, *Propaganda românească în străinătate*, Editura Ramuri, Craiova, 1920.

Idem, *La Roumanie Transdanubienne (La Dobrouja) esquisse géographique, historique ethnographique et économique*, Paris, 1918.

Tăutu, Petre, *Ion Cantacuziono*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1965.

Ursu, Ioan, *Pourquoi la Roumanie a fait la guerre*, „Payot”, 1918.

Ursu, Ioana, Dumitru Preda, *Bibliografia unei conștiințe Ioan Ursu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987.

Voievod, Vaida, Alexandru, *Chestiune Banatului. Discurs pronunțat în ședința adunării deputaților din 25 decembrie 1923*, Imprimeria statului, Bucureşti, 1923.

Volkoff, Vladimir, *Tratat de dezinformare*, traducere de Mihnea Columbeanu, Editura Antet, Iași, 2009.

Vuia, Ovidiu, *Profesorul Ion I. Nistor și epoca sa până după marea Unire din 1918*, Editura Nistru, Bruxelles, 1978.

Xeni, C., *Take Ionescu (1852-1922)*, Editura Universul, București.

### **Surse web**

\*\*\* [http://istorie.uab.ro/publicatii/colectia\\_aush/annales\\_14\\_I/28\\_sradu\\_dcretu.pdf](http://istorie.uab.ro/publicatii/colectia_aush/annales_14_I/28_sradu_dcretu.pdf).

\*\*\* <http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/2792/WW1.pdf>.

\*\*\*<http://www.eastdemocracy.com/>.

\*\*\*<https://www.cantacuzino.ro/ro/index.php/viata-si-opera-profesorului-ion-cantacuzino/>.

\*\*\*<http://150.uaic.ro/personalitati/litere/charles-drouhet/>.

\*\*\*<http://bcut78.bcut.ro/date/ionut/SCRIITORI%20BIBLIORAFI%20FOLDERE/EMIL%20D.%20FAGURE/DSR.pdf>.

\*\*\*<http://www.ziarulnatiunea.ro/2013/04/01/octavian-goga-132-de-ani-de-la-nastere/>.